

TEMURIYLAR SAROY AYOLLARINING DIPLOMATIK FAOLIYATI VA SULOLAVIY NIKOHLARNING SIYOSIY AHAMIYATI

Almatov Dilbek Shokir o'g'li

Termiz Davlat Pedagogika instituti Pedagogika va ijtimoiy fanlar
fakulteti tarix ta'lim yo'nalishi 3 kurs 2301 guruh talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20696931>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 11-iyun 2026 yil
Ma'qullandi: 13-iyun 2026 yil
Nashr qilindi: 15-iyun 2026 yil

KEY WORDS

Temuriylar, sulolaviy nikoh,
diplomatiya, Saroy-mulkixonim,
Gavharshodbegim,
ko'ragan/gurgan, tashqi siyosat,
legitimlik, geosiyosat,
Movarounnahr.

ABSTRACT

Ushbu maqolada Temuriylar davlati (1370–1507) tashqi siyosati va ichki barqarorligini ta'minlashda saroy ayollarining o'рни hamda sulolaviy nikohlarning geosiyosiy ahamiyati ko'rib chiqiladi. Amir Temur va Temuriylar imperiyasining xalqaro aloqalarida xotin-qizlar nafaqat oila a'zosi, balki strategik diplomat, elchilarni qabul qiluvchi va sulolaviy ittifoqlarni mustahkamlovchi yetakchi kuch sifatida namoyon bo'lgan. Maqolada Saroy-mulkixonim (Bibi xonim, taqr. 1341–1408), Gavharshodbegim (vaf. 1457) kabi nufuzli siymolarning siyosiy faoliyati, shuningdek, Chingiziylar, Xorazm sultonat va Mo'g'uliston hukmdorlari bilan tuzilgan nikoh ittifoqlarining tarixiy oqibatlarini arxiv manbalari va zamonaviy istoriografiya prizmasida tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, "ko'ragan" (gurgan) unvoni va sulolaviy nikoh instituti Temuriylar diplomatiyasida legitimlik (qonuniylik) va geosiyosiy ittifoqlarni ta'minlashning asosiy mexanizmi bo'lgan.

O'rta asrlar Sharq davlatchiligi tarixida diplomatiya va tashqi siyosat ko'p jihatdan harbiy qudrat va sulolaviy aloqalar muvozanatiga tayanar edi. Movarounnahr va Xorasan hududida ulkan imperiya barpo etgan Amir Temur (1336–1405) va uning vorislari xalqaro munosabatlarda "nikoh diplomatiyasi" (*dynastic marriage*) usulidan juda unumli foydalanganlar.¹

An'anaviy tarixshunoslikda davlat boshqaruvi va elchilik aloqalari asosan erkak hukmdorlar nomi bilan bog'lansa-da, Temuriylar saroyidagi malikalar, xonimlar va begimlar imperiyaning ichki barqarorligi va xalqaro nufuzini belgilashda strategik ro'l o'ynaganlar.² Ushbu tadqiqotning maqsadi Temuriylar saroy ayollarining diplomatik missiyalari va sulolaviy

¹ Sulolaviy nikoh diplomatiyasi haqida: Manz, B. F. (1989). *The Rise and Rule of Tamerlane*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 18–22.

² Ayollarning siyosiy rolga doir: Subtelny, M. E. (2007). *Timurids in Transition: Turko-Persian Politics and Acculturation in Medieval Iran*. Leiden: Brill, p. 34–37.

nikohlarning siyosiy-huquqiy asoslarini ochib berishdan iborat. Temuriylar davlatida ayollarning siyosiy mavqei Chingiziylar davlat an'anasiga — ya'ni xotun va begimlarning davlat ishlarida ishtirok etish huquqiga — hamda islom huquqining mahaliy siyosiy amaliyotga moslashuviga asoslangan edi.³ Bu jihat Temuriylarni o'sha davr boshqa musulmon sulolalaridan ajratib turuvchi xususiyatlardan biri bo'lib xizmat qilgan.

Tadqiqot jarayonida tarixiylik, qiyosiy-tahliliy, tizimli yondashuv va manbashunoslik metodlaridan foydalanildi. Birlamchi manbalar sifatida Sharofiddin Ali Yazdiyning "*Zafarnoma*" (1425), Nizomiddin Shomiyning "*Zafarnoma*" (1404), Ruy Gonsales de Klavixoning "*Samarqandga sayohat kundaligi*" (1403–1406), Boburning "*Boburnoma*" (XVI asr) va Mirxondning "*Ravzat us-safo*" asarlaridagi faktik ma'lumotlar asosida foydalanildi.⁴ Ushbu birlamchi manbalar V. V. Bartold, B. F. Manz, Maria E. Subtelny, Lisa Golombek va zamonaviy o'zbek tarixshunoslari (Sh. Kamoliddin, D. Yusupova) konsepsiyalari bilan qiyoslanib, ob'yektiv xulosalar chiqarildi. Gender tarixi metodologiyasi doirasida Timurid saroyidagi ayollarning siyosiy agentligi (*political agency*) masalasi ham tahlil qilindi.⁵

Amir Temurning Chingiziylar sulolasi vakillari — Qozonxonning qizi Saroymulk xonim va Xizr xo'janing qizi To'qal xonimga uylanishi shunchaki shaxsiy hayot emas, balki ulkan siyosiy strategiya edi. Temur Barlos urug'idan bo'lganligi sababli, ya'ni Chingiziy avlodiga mansub bo'lmagani uchun, rasmiy xonlik unvonini qo'lga kirita olmas edi. Chingiziy malikalarga uylanish orqali u "*ko'ragan*" (gurgan — "xon kuyovi") unvonini qo'lga kiritdi va bu unvon uning tangalarida hamda Mamluk manbalarida muntazam uchrab turadi.⁶

B. F. Manzning tadqiqotlari ko'rsatishicha, bu unvon Temurga faqat shaxsiy legitimlik bermasdan, ko'chmanchi turkiy va mo'g'ul elitasini o'z atrofida birlashtirish uchun ham muhim siyosiy vosita bo'lgan.⁷ Chingiziy avlodidan bo'lgan malikalar saroyda "bosh xonim" maqomini

³ Chingiziy davlat an'anasi va gender: Dalkesen, N. (2007). *Gender Roles and Women's Status in Central Asia and Anatolia between the 13th and 16th Centuries*. PhD diss., Middle East Technical University, p. 78–94.

⁴ Asosiy birlamchi manbalar: Sharofiddin Ali Yazdiy. *Zafarnoma* (1425). Toshkent nashri, 1972; Nizomiddin Shomiy. *Zafarnoma* (1404), Toshkent: Fan, 1996; Clavijo, R. G. de. *Embassy to Tamerlane, 1403–1406*, trans. G. Le Strange. New York, 1928; Mirxond. *Ravzat us-safo*. Tehran nashri, 1960.

⁵ Gender tarixi metodologiyasi: Golombek, L. & Subtelny, M. (eds.). (1992). *Timurid Art and Culture: Iran and Central Asia in the Fifteenth Century*. Leiden: Brill; Kamoliddin, Sh. (2006). Temuriylar davrida ayollar va madaniyat. *O'zbekiston tarixi*, №3, 45–52.

⁶ "Ko'ragan" unvoni: Manz, B. F. (1989), p. 14–15; Wikipedia: Saray Mulk Khanum — "Through his marriage to Saray, Timur acquired the right to the surname Gurgan ('son-in-law') of Qazan Khan, which appears on his coins and often in the Mamluk sources."

⁷ Chingiziy legitimlik: Manz, B. F. (1989). *The Rise and Rule of Tamerlane*, Cambridge, p. 15; Bartold, V. V. (1963). *Ulugbek i yego vremya*. Moskva: Nauka, s. 25–28.

egallab, ularning farzandlari va tarbiyalagan shogirdlari imperiyaning kelgusi rahbarlariga aylangan.⁸

Sulolaviy nikohlarning ikkinchi muhim geosiyosiy jihati — qo'shni davlatlar bilan ittifoq tuzish yoki mojarodan so'ng munosabatlarni tartibga solish edi. Xorazm Sufi sulolasi bilan 1372–1379-yillardagi qarama-qarshiliklar oxirida Yusuf Sufining qizi Xanzoda Sevinbeg Temurning o'g'li Jahongirga, keyin esa Mironshohga nikohlab berildi — bu esa harbiy bosimni diplomatik ittifoqqa aylantirgan klassik misol hisoblanadi.⁹

Temuriylar imperiyasida sulolaviy nikohning yana bir o'ziga xos tomoni — kelin-kuyov aloqalari nafaqat ikki sulola, balki ularning butun vassal va amaldorlari o'rtasidagi munosabatlarni belgilab berishi edi. Shu ma'noda har bir sulolaviy nikoh aslida keng qamrovli siyosiy shartnomaning simvolik ifodasiga aylandi.

Saroymulk xonim (taqriban 1341–1408) Temuriylar tarixining eng nufuzli siymolaridan biri bo'lib, uning siyosiy ta'siri ikki muhim manbadan kelib chiqqan: Chingiziy naslidan bo'lishi (Qozonxonning qizi) va shaxsiy intellektual fazilatlarini.¹⁰

Zamonaviy tarixiy manbalarda Saroymulk xonim Temurning eng yaqin maslahatchisi va ishonchli hamkori sifatida tasvirlanadi.¹¹ U Temurning g'arbga uzoq harbiy yurishlari davrida Samarqandda regent vazifasini bajargan va saroyda oliy mavqeni egallagan. Uning bu vazifasi sof marosim xususiyatida bo'lmay, real ma'muriy qarorlarni o'z ichiga olgan. Kastiliya (Ispaniya) qiroli Genrix III ning elchisi Ruy Gonsales de Klavixo 1404-yilda Samarqandga tashrif buyurib, saroyda ayollarning diplomatik marosimlaridagi ishtirokini to'liq tasvirladi. Uning "*Samarqandga sayohat kundaligi*"da Saroymulk xonim elchilarni ulug'vor qiyofada qabul qilgani, sovg'alarni o'z qo'li bilan qabul etgani hamda ziyofatlarni idora qilgani batafsil bayon etilgan.¹² Klavixo uchun bu manzara o'ta hayratlanarli bo'lgan, chunki G'arb an'anasida ayollar diplomatik marosimlarda bunday ochiq ishtirok etmasdi. Saroymulk xonimning yana bir muhim strategik vazifasi — Amir Temurning nabirasi Ulug'bek tarbiyasini zimmasiga olishi edi. Bu qaror tasodifiy emas edi: Chingiziy nasabi bo'lgan malika tarbiyasida o'sgan shahzoda kelajakda ham Temuriy, ham Chingiziy legitimligi bilan bog'liq bo'lar edi.¹³ Ulug'bekning keyinchalik Movarounnahrning eng ulkan hukmdori va olimi bo'lib

⁸ Saroymulk xonim va Ulug'bek tarbiyasi: Fayziyev, T. (2009). *Timurid Princesses*. Tashkent: Uzbekistan Publishing House, p. 6; ResearchGate: "Patron of Science and Culture in the Timurid Dynasty: Saray Mulk Khanum", Vol. 2, Issue 2/2026.

⁹ Xorazm Sufi sulolasi bilan nikoh: Wikipedia: Sevin Beg Khanzada — Timurid alliance through Khwarezm marriage diplomacy; Manz (1989), p. 56.

¹⁰ Saroymulk xonimning tarixiy tavsifi: Wikipedia: Saray Mulk Khanum; Infogalactic: Saray Mulk Khanum.

¹¹ Timurid Empire Wikipedia: "She was Timur's confidante and one of his closest advisers, and she apparently wielded great influence over her husband and in the Empire."

¹² Klavixo kundaligi: Clavijo, R. G. de. *Embassy to Tamerlane, 1403–1406*, trans. Guy Le Strange, New York, 1928; Roxburgh, D. J. "Ruy González de Clavijo's Narrative of Courtly Life." Harvard, p. 113.

¹³ Ulug'bek tarbiyasi: ResearchGate (2026): "Saray Mulk Khanum was deemed worthy of overseeing the education of Mirza Ulugh Beg, the grandson of Sahibqiran Amir Temur."

yetishishida ana shu tarbiya muhim rol o'ynagan, deb hisoblash mumkin. Saroymulk xonimning me'moriy merosi — Bibi Xonim masjidi va madrasasi — ham siyosiy ramz sifatida ahamiyatlidir. Ushbu inshootlar Temurning 1399–1404-yillardagi Hindiston va Kichik Osiyo yurishlari davrida ham qurilishini davom ettirdi, bu esa xonimning iqtisodiy va ma'muriy mustaqilligidan dalolat beradi.¹⁴

Gavharshodbegim (vaf. 1457) — Shohrux Mirzoning (1405–1447) bosh malikai va Temuriylar tarixidagi eng nufuzli ayollardan biri. Giathuddin Tarxon qizlari bo'lmish u ham sulolaning ichki siyosiy strategiyasi nuqtayi nazaridan muhim maqomga ega edi: Tarxon unvoni Chingizxon tomonidan ulug'langan qadimiy jangchi avlodlariga tegishli bo'lib, ushbu nikoh Shohruxga ham qilichli, ham ma'naviy legitimlikni ta'minladi.¹⁵

Gavharshodbegimning siyosiy faolligi shaxsiy nasihat va marosimlar bilan cheklanmagan. Tadqiqotchilar uning Shohruxning 1405-yilda poytaxtni Samarqanddan Hirotga ko'chirishdagi hal qiluvchi rolini alohida ta'kidlaydilar.¹⁶ Bu qaror nafaqat ma'muriy, balki diplomatik ma'noga ham ega edi: Hirot Xuroson va Eron bilan muloqotda markaziy geografik o'rni tutardi. Gavharshodbegim diplomatiyada madaniy vositachilik usulidan mohirona foydalangan. U fors tili va madaniyatini saroy hayotining asosiy elementi sifatida mustahkamladi, bu esa Temuriylarning Eron, Hindiston va Usmoniylar bilan munosabatlarida umumiy madaniy platform yaratishga yordam berdi.¹⁷ Hirotidagi Musalla majmuasi qurilis — masjid, madrasa, minoralar va maqbaradan iborat ulkan me'moriy ansambl — ham siyosiy ramz sifatida: qudratli davlatning tinchlik va madaniyat yig'iniga bag'ishlangan nomi ostida xalqaro maydonda namoyon bo'lishi edi.¹⁸ Shohrux vafotondan (1447) keyin Gavharshodbegim nufuzi yanada ortdi. U siyosiy beqarorlik sharoitida o'g'li Ulug'bek va boshqa Temuriy shahzodalar o'rtasida vositachi rolini o'ynadi, elchilar bilan yozishma olib bordi va o'z nomidan mahalliy xo'jalik masalalarini hal etdi vafot etishiga qadar 1457-yilgacha.¹⁹ Temurning kenja xotini Tuman og'o Mo'g'uliston xoni Xizr Xo'ja qizlari qatoriga kirar edi. Bu nikoh Chingiziy

¹⁴ Bibi Xonim masjidi: Golombek, L. & Wilber, D. (1988). *The Timurid Architecture of Iran and Turan*. Princeton University Press.

¹⁵ . Gavharshodbegimning sulolasi: Infogalactic: Goharshad Begum — "According to family traditions, the title Tarkhan was given to the family by Genghis Khan personally."

¹⁶ Hirotga ko'chish: Wikipedia: Gawhar Shad — "In 1405 she moved the Timurid capital from Samarkand to Herat."

¹⁷ Fors madaniyatini ilgari surishi: Wikipedia: Gawhar Shad — "Under her patronage, the Persian language and Persian culture were elevated to a main element of the Timurid dynasty."

¹⁸ Musalla majmuasi: Golombek, L. & Wilber, D. (1988), p. 248–260; Nasimi, Sh. (2025). "Herat: The Pearl of Khorasan." Substack essay.

¹⁹ Shohruxdan keyingi faoliyat: ResearchGate (2025): "A Glance to Gawhar Shad Begum's Role in Shahrukh Mirza's Government"; Kabul Times (2019): "Gawharshad Begum; Wise Timurid Era's Lady."

legitimligini mustahkamlashning yana bir misoli bo'lib, uning o'g'li Shahrux ham ana shu Chingiziy nasabnomasi tufayli katta siyosiy vazni qo'lga kiritdi.²⁰

Shohruxning o'g'li Boysunqur Mirzo (1397–1433) malikasi tanlashda ham siyosiy mulohaza ustuvor bo'lgan. Boysunqurning saroyida 40 dan ortiq xattot, rassom va shoirlar to'planganiga qaramasdan, uning xonimining Hirot bilan Kichik Osiyo va Misr o'rtasidagi savdo-diplomatik munosabatlarni nazorat qilishdagi vazifasi shu davrga oid manbalar tomonidan ham ta'kidlanadi.²¹

Temuriylar saroyining so'nggi porloq davri Sultan Husayn Boyqara hukmronligi ham saroy ayollarining siyosiy faoliyati uchun muhim sahna bo'ldi. Xadija begi og'o (taqr. 1451 – 1509 dan keyin), Abu Said Mirzoning kanizagi va keyinchalik Husayn Boyqaraning rasmiy xotini sifatida Temuriylar ichki siyosiy kurashlarida muhim o'rin tutdi. Tadqiqotchilar uni sulolaning siyosiy jihatdan ta'sirli kamyob ayollaridan biri sifatida alohida ajratib ko'rsatadilar.²² Zamonaviy istoriografiyada Temuriylar ayollarining diplomatik va siyosiy faoliyatini o'rganishda ikki asosiy muammo mavjud. Birinchidan, o'rta asr manbalarining katta qismi erkak avtorlar tomonidan yozilgan bo'lib, ayollarning harakatlari fon sifatida tasvirlanadi, ular esa subyekt sifatida emas. Ikkinchidan, gender tarixi metodologiyasining Markaziy Osiyo tarixshunosligiga kirib kelishi nisbatan kech — XX asrning oxiri va XXI asrning boshlaridan boshlangan.²³

Lisa Golombek va Maria Subtelnyning tadqiqotlari Temuriy me'morlik va madaniy homiylik sohasida ayollarning rolini yangi tushunish uchun zamin yaratdi. B. F. Manzning "*Temur va Temuriylar*" asari esa siyosiy kontekstda gender masalasini tahlil etgan ilk monografiyalardan biridir.²⁴ O'zbek tarixshunosligida esa D. Yusupova, Sh. Kamoliddin kabi olimlar so'nggi yillarda bu sohaga alohida e'tibor qaratmoqdalar.²⁵ Yuqorida keltirilgan tarixiy dalillar Temuriylar davlatida saroy ayollarining diplomatik faoliyati uchun asosiy mexanizm orqali amalga oshirilganini ko'rsatadi: **Birinchi mexanizm — legitimlashuv (qonuniylashtirish)**. "Ko'ragan" unvoni va Chingiziy nasabidan bo'lgan malikalar bilan nikoh orqali Temuriylar o'z hokimiyatini ko'chmanchi an'analar nuqtayi nazaridan qonuniy ko'rsatishga muvaffaq bo'ldilar. Bu mexanizm xalqaro maydonda ham muhim edi: Movarounnahr va Xurosondan tashqaridagi davlatlar bilan muzokaralarda ham Chingiziy avlodidan bo'lgan malikalar taqdim qilinishi legitimlikni ta'kidlardir.²⁶ **Ikkinchi mexanizm —**

²⁰ Tukul xonim: Manz (1989), p. 19; Subtelny (2007), p. 40.

²¹ Boysunqur Mirzo saroyi: Subtelny (2007), p. 90–95.

²² Xadija begi oqo: Wikipedia: Khadija Begi Agha — "She belonged to the few politically influential women of the Timurid dynasty."

²³ Istoriografik muammo: Dalkesen (2007), p. 4–10; Subtelny (2007), Introduction.

²⁴ Manz, B. F. (1989). *The Rise and Rule of Tamerlane*. Cambridge University Press.

²⁵ O'zbek tarixshunosligi: ZIENJOURNALS: "Temuri Queens Strengthening Diplomatic Relations" (2023); ResearchGate (2026): "Patron of Science and Culture in the Timurid Dynasty: Saray Mulk Khanum."

²⁶ Legitimlik mexanizmi: Manz (1989), p. 14–16; New World Encyclopedia: Timurid Dynasty.

vositachilik va marosimlar. Elchilarni qabul qilish marosimlarida Saroymulk xonim kabi bosh xonimlarning ishtirokini Klavixo batafsil ta'riflagan. Bu shunchaki bezak emas, balki davlat kuchini namoyish qilishning muhim diplomatik vositasi edi. Xorijiy elchilar uchun imperatorning bosh xonimini ko'rish va undan sovg'a olish imperiyaning qudratidan darak berardi.²⁷

Uchinchi mexanizm — madaniy va ma'rifiy siyosat. Gavharshodbegimning Hirotda olib borgan madaniy siyosati shunchaki estetik loyiha emas edi. Fors tilini, islom ilmini va nozik san'atni qo'llab-quvvatlash Temuriylarni Eron, Iroq va Xind bilan umumiy madaniy maydonda joylashtirar, bu esa diplomatik munosabatlarda umumiy til va umumiy qadriyatlar zaminini yaratardi.²⁸

Qiyosiy nuqtayi nazardan, Usmoniylar (Hurrem sulton, XVI asr) yoki Safaviylar sulolasidagi ayollar bilan taqqoslasak, Temuriy malikalar ulardan bir asrlar oldin institutlashgan siyosiy agentlikka ega bo'lganini ko'ramiz. Bu farq qisman Chingiziy an'analarining ta'siri — ya'ni ko'chmanchi Mongol-Turk madaniyatida ayollarning haram tizimi bilan cheklanmasligi — bilan izohlanadi.²⁹

Xulosa

Ushbu tadqiqot Temuriylar saroyidagi ayollarning diplomatik faoliyati va sulolaviy nikohlarning siyosiy ahamiyatini tahlil qilish asosida quyidagi xulosalarga kelish imkonini beradi:

1. Temuriylar diplomatiyasida "ko'ragan" (gurgan) unvoni va Chingiziy malikalar bilan nikoh — bu nafaqat shaxsiy-oilaviy qaror, balki davlat legitimligini ta'minlashning huquqiy-siyosiy mexanizmi edi. Amir Temur ushbu mexanizm orqali Chingiziy bo'lmagan sifatida harbiy kuchni rasmiy hokimiyatga aylantirdi.

2. Saroymulk xonim faoliyati shuni ko'rsatadiki, Temuriylar saroyidagi yetakchi ayollar regent, ma'muriy qaror qabul qiluvchi, elchilarni qabul qiluvchi va strategik maslahatchi sifatida namoyon bo'lgan. Ularning siyosiy agentligi institutsional asosga ega bo'lgan.

3. Gavharshodbegimning madaniy diplomatiyasini va Hirotning poytaxta aylanishi Temuriylar xalqaro siyosatida "yumshoq kuch" (*soft power*) strategiyasining o'rta asrlardagi noyob namunasi.

4. Zamonaviy istoriografiya ayollar ro'lini an'anaviy tarixshunoslikdagiga qaraganda ancha kengroq va to'liqroq tasvirlash imkoniyatiga ega. Gender tarixi metodologiyasini Markaziy Osiyo tarixiga yanada faol qo'llash orqali bu sohadagi tadqiqotlar yangi natijalarga olib keladi.

Kelgusida ushbu mavzuni Temuriylarning Misr Mamluklari, Vizantiya va Xitoy Ming sulolasi bilan nikoh diplomatiyasi sohalariga kengaytirib o'rganish maqsadga muvofiq.

Faydalangan adabiyotlar:

1. Sharofiddin Ali Yazdiy. Zafarnoma (1425). Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 1972 (nashr).

²⁷ Diplomatik marosimlar: Clavijo (1928), trans. Le Strange; Infogalactic: Saray Mulk Khanum.

²⁸ "Yumshoq kuch" strategiyasi: Subtelny (2007), p. 100–108.

²⁹ Qiyosiy gender tarixi: Dalkesen (2007), PhD thesis, METU — Timurids, Ilkhans, Ottomans comparison.

2. Nizomiddin Shomiy. Zafarnoma (1404). Toshkent: Fan, 1996 (nashr).
3. Clavijo, Ruy González de. Embassy to Tamerlane, 1403–1406. Translated by Guy Le Strange. New York & London: Harper & Brothers, 1928.
4. Babur, Zahiriddin Muhammad. Baburnama. Translated by W. M. Thackston. Washington D.C.: Smithsonian Institution, 1996.
5. Mirxond (Muhammad ibn Xovandshoh). Ravzat us-safo. Tehran: Khayyam, 1960 (nashr).
6. Xondamir (Giyas ud-Din). Habib us-siyar. Tehran: Khayyam, 1954 (nashr).
- Monografiyalar va ilmiy maqolalar (Secondary Sources)
7. Bartold, V. V. (1963). Ulugbek i yego vremya. Moskva: Nauka.
8. Bartold, V. V. (1977). Turkestan Down to the Mongol Invasion. 4th ed. London: Luzac. (E. J. W. Gibb Memorial Series)
9. Dalkesen, N. (2007). Gender Roles and Women's Status in Central Asia and Anatolia between the 13th and 16th Centuries. PhD Dissertation. Ankara: Middle East Technical University.
10. Fayziyev, T. (2009). Timurid Princesses. Tashkent: Uzbekistan Publishing House.
11. Golombek, L. & Wilber, D. (1988). The Timurid Architecture of Iran and Turan. 2 vols. Princeton: Princeton University Press.
12. Golombek, L. & Subtelny, M. (eds.). (1992). Timurid Art and Culture: Iran and Central Asia in the Fifteenth Century. Leiden: Brill.
13. Hasanzadeh, S. (2018). "Gawharshad Begum, a Model of Migrant Woman." Women's Research Studies, Tehran.
14. Kamoliddin, Sh. (2006). "Temuriylar davrida ayollar va madaniyat." O'zbekiston tarixi, №3, s. 45–52.
15. Manz, B. F. (1989). The Rise and Rule of Tamerlane. Cambridge: Cambridge University Press.
16. Manz, B. F. (1998). "Women in Timurid Dynastic Politics." In: Women in the Medieval Islamic World (ed. G. R. G. Hambly). New York: St. Martin's Press, p. 121–139.
17. Roxburgh, D. J. (2001). "Ruy González de Clavijo's Narrative of Courtly Life." Muqarnas, Vol. 18, p. 112–130.
18. Subtelny, M. E. (2007). Timurids in Transition: Turko-Persian Politics and Acculturation in Medieval Iran. Leiden: Brill.
19. Thackston, W. M. (1989). A Century of Princes: Sources on Timurid History and Art. Cambridge, MA: The Aga Khan Program for Islamic Architecture.
20. Yusupova, D. (2012). "Temuriylar saroyi ayollarining madaniy merosi." Sharqshunoslik, Toshkent, №4, s. 28–35.
- Elektron manbalar
21. Wikipedia: "Saray Mulk Khanum." Wikipedia: The Free Encyclopedia. [Murojaat: 2026-yil may]. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Saray_Mulk_Khanum
22. Wikipedia: "Gawhar Shad." Wikipedia: The Free Encyclopedia. [Murojaat: 2026-yil may]. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Gawhar_Shad
23. Wikipedia: "Timurid Empire." Wikipedia: The Free Encyclopedia. [Murojaat: 2026-yil may]. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Timurid_Empire
24. ResearchGate (2026). "Patron of Science and Culture in the Timurid Dynasty: Saray Mulk Khanum." Vol. 2, Issue 2. URL: <https://www.researchgate.net/publication/400716198>
25. ResearchGate (2025). "A Glance to Gawhar Shad Begum's Role in Shahrukh Mirza's Government." URL: <https://www.researchgate.net/publication/393448142>

26. ZIENJOURNALS (2023). "Temuri Queens Strengthening Diplomatic Relations." Zien Journal of Social Sciences and Humanities, Vol. 21. URL: <https://zienjournals.com/index.php/zjssh/article/download/3865/3204>
27. Origins: Ohio State University (2012). "A Castilian in Samarkand, 1404." URL: <https://origins.osu.edu/milestones/september-2012-castilian-samarkand-1404>

